

سورة الحديد من القرآن

فهرست مطالب

- مقدمه ۵
- حاشیه شهر و دلایل شکل گیری آن ۷
- ویژگی های حاشیه نشینان ۸
۱. پایین بودن مشارکت اجتماعی ۸
۲. نبود عوامل بازدارنده ی اجتماعی ۹
۳. راضی بودن نسبت به وضعیت فعلی و عدم تمایل به برگشت
به مبدا ۹
۴. وجود شکاف بین اعضا خانواده ۱۰
۵. وضعیت نامناسب کالبدی ۱۰
۶. اعتقاد به جبر و تسلیم در برابر آن ۱۱
- مشکلات مناطق حاشیه نشین ۱۲
- نقش گروههای جهادی در مناطق حاشیه نشین ۱۶
- نکات کاربردی فعالیت در مناطق حاشیه نشین ۱۷
- برنامه ریزی و ملاحظات آن ۱۷
- طراحی فعالیت ۱۹
- برنامه های ویژه مخاطبین خاص ۲۱
- ملاحظات اجرا ۲۲

مقدمه

در همین لحظه که این مطلب خوانده می شود، فقط در شهر تهران ۳۰۰۰ کودک کار مشغول فعالیت بوده، ۱۵۰۰۰ خانه محتاج نان شب هستند. در شبانه روز گذشته ۱۸۰۰۰ نفر بی خانمان شامل ۲۰۰۰ زن توسط شهرداری تهران اسکان داده شده و بیش از ۱۶۰۰ نفر به جمعیت زندان های کشور اضافه شده است، این ها تنها گوشه ای از اتفاقاتی است که زیرپوست این شهر جریان دارد اتفاقاتی که در ۱۱۰۰ سکونتگاه غیر رسمی کشور تکرار می شود و متأسفانه باید اذعان نمود این معضلات در حال افزایش و عمیق تر شدن هستند. رهبر انقلاب در این ارتباط می فرمایند: «مسئله ی مفسد اجتماعی، یکی از بیماری هایی است که هر روزی که بر آن بگذرد و علاج نشود، عمق بیشتری پیدا می کند و علاجش دشوارتر خواهد شد» و در بیان توقعات خود از نهادها و سازمان های مسئول، انتظار خود را فوق وظایف معمول این مجموعه ها ذکر نموده و می فرمایند: «توقعات بیشتر از این ها است... اهمیت کار را، بزرگی مسئولیت را، خطرات ناشی از آن را آدم توجه بکند، آن وقت می فهمد که چه قدر باید در این زمینه تلاش کرد و شب و روز نشناخت». رهبر انقلاب در راستای رفع آسیب های اجتماعی و واکنش صحیح و بهنگام

(۵)

نسبت به آن، علاوه بر سازمان ها و نهادهای اجرایی، اقشار مختلف مردم را به یاری و فعالیت طلبیده اند. در این میان دانشجویان و گروه های جهادی به عنوان قشر پویا و فعال جامعه که در طول تاریخ زبان گویای محرومین و مستضعفین و مطالبه گران عدالت بوده اند، از اولویت و مزیت بالایی جهت ورود به عرصه رفع آسیبها و معضلات اجتماعی برخوردارند.

فعالیت در مناطق حاشیه نشین به دلیل پیچیدگی مشکلات موجود در آن، نیازمند رعایت نکاتی است که شاید در صورت عدم توجه به آن، فعالیت های خدمت رسانی به ضد خود تبدیل گردند. به همین منظور بسته در همین حوالی جهت استفاده گروههای جهادی به همت جمعیت دانشجویی امام حسن ع تولید و ارائه شده است.

حاشیه شهر و دلایل شکل گیری آن

حاشیه شهر اصطلاحاً به سکونت گاه هایی خارج از ضوابط قانونی و فاقد خدمات شهری اطلاق می شود که مجموعه ای از ناهنجاری ها را در خود جای داده است و مردم آن برای دستیابی به یک مطلوب مانند اشتغال، خدمات درمانی، مسکن و... در آن سکونت دارند. به همین خاطر بهتر است از واژه حاشیه نشینی استفاده شود، چرا که لفظ حاشیه شهر ذهن را به سمت اطراف شهر می برد، در صورتی که ممکن است چنین منطقه ای در مرکز شهر، اطراف شهر یا روستاهای اقماری شهر نیز وجود داشته باشد.

دلیل اصلی ایجاد حاشیه نشینی، مهاجرت است که به علل مختلف رخ می دهد؛ عللی چون خدشه دار شدن هویت مستقل روستایی، مشکلات اقتصادی، زیر بنایی و درمانی و دافعه ی شهر یا روستای مبدأ، همچنین توسعه شهرها، خدمات و امکانات رفاهی و جاذبه های شهر مقصد، مواردی است که موجب مهاجرت به این مناطق می گردد و البته ممکن است این مهاجرت نه فقط از شهر یا روستایی به شهر دیگر، بلکه در درون یک شهر و از نقطه ای به نقطه دیگر باشد. افراد مهاجرت نموده در ابتدا قصد حاشیه نشینی ندارند و به

امید فردایی بهتر و درخشان وارد می شوند تا از امکانات شهری برخوردار گردند.

ویژگی های حاشیه نشینان

هر چند هر انسانی با انسان دیگر متفاوت است، همین طور افراد یک خانواده، محله، شهر و کشور نیز با هم متفاوتند اما برخی ویژگی ها بین انسان ها مشترک هستند. مردم ساکن در این مناطق نیز با توجه به همین امر و اقتضات شهر و محله و... با هم تفاوت دارند اما حاشیه نشینی باعث ایجاد ویژگی های مشترکی می شود که تقریباً در مورد همه شهرها و محلات صدق می کند. در ادامه تعدادی از ویژگی های حاشیه نشینان تشریح گردیده است.

۱. پایین بودن مشارکت اجتماعی

فرد ساکن در این مناطق نه خود را متعلق به مبدا می داند و نه متعلق به مقصد، علاقه ای به زندگی در حاشیه ندارد و به دنبال فرصتی برای ورود به داخل شهر است. نمی خواهد در حاشیه بماند، پس علاقه ای هم به مشارکت اجتماعی در آن ناحیه ندارد. در واقع به دلیل حس حاشیه نشینی که پیدا کرده و این که در مقابل ابهت شهری قرار گرفته، توانایی های خود را در رویارویی با مسائل از

(۸)

دست داده است و عموماً در هیچ کاری از برنامه ریزی تا اجرا، مشارکت نمی‌کند.

۲. نبود عوامل بازدارنده ی اجتماعی

یکی از مهم ترین عوامل بازدارنده در زندگی های عادی شهری این است که دیگران ما را می‌شناسند که موجب کنترل رفتار افراد می‌گردد. معمولاً افراد در مناطق حاشیه نشین از مبداهای مختلفی آمده اند و یکدیگر را نمی‌شناسند و حسی نسبت به هم ندارند و اصلاً برایشان مهم نیست که دیگران چه برداشتی از رفتار آن‌ها دارند. از بین رفتن نظارت اجتماعی یکی از علل بروز جرایم محسوب می‌گردد.

۳. راضی بودن نسبت به وضعیت فعلی و عدم تمایل به

برگشت به مبدا

یک حاشیه نشین اغلب با محیط مبدا خود دائم در ارتباط است و با تبلیغ نادرست از مزایای شهر به این مناطق جذب شده است. با این وجود عموماً این افراد از وضعیت فعلی خود راضی هستند و تمایلی به برگشت به محل قبلی زندگی خود ندارند.

۴. وجود شکاف بین اعضا خانواده

در مناطق حاشیه نشین گاهی آنقدر اعضای خانواده درگیر مسائل و مشکلات مختلف هستند که خانواده به معنای واقعی کلمه وجود ندارد. وجود پیوند عمیق خانوادگی و فضای محبت آمیز بسیاری از اوقات مانع ابتلا به آسیب های اجتماعی می گردد؛ پدری که می داند در خانه، همسر و فرزندان منتظر او هستند، به راحتی تن به بسیاری از امور نامتعارف نمی دهد.

۵. وضعیت نامناسب کالبدی

یکی از موضوعات که در نگاه اول در بسیاری از مناطق مشاهده می شود وضعیت نامناسب کالبدی است. عموماً نوع خانه ها کاملاً نامناسب است و هیچ محور و چهارچوبی ندارد، خانه ای که فاقد حریم است، در واقع کارکرد یک خانه را ندارد و احساس امنیت در آن وجود ندارد، احساس ناتوانی در افراد نیز باعث می شود نسبت به بهبود شرایط نا امید شوند. احساس ناتوانی و ناامیدی نسبت به تغییر وضع موجود در ایجاد شرایط ارتکاب بزه بسیار موثر است. وجود خانه هایی با همین شرایط در کنار یکدیگر، حس ناامنی در منطقه را افزایش می دهد، به نحوی که حتی افرادی که دچار مشکل نیستند، ممکن است مبتلا به بزه های مختلف شوند. از طرفی نبود

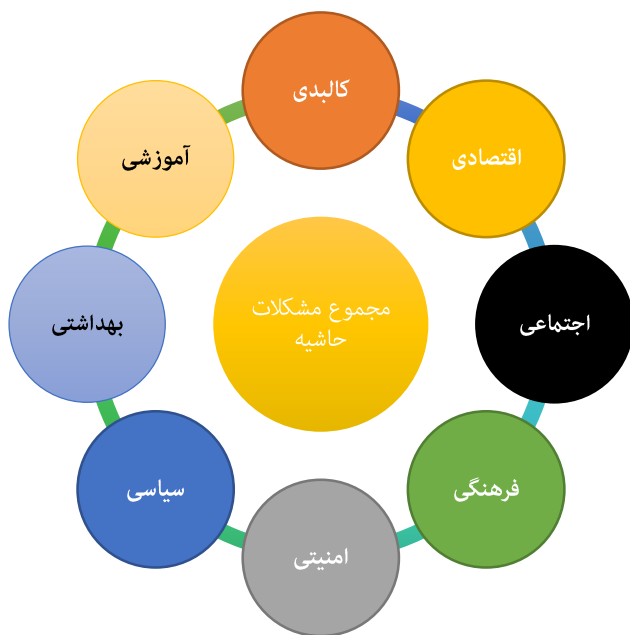
امکانات عمومی و رفاهی زیر ساختی مانند آب، فاضلاب، برق، گاز، امکانات بهداشتی و فضاهای اوقات فراغتی و هویت بخش نیز، به گسترش آسیب های اجتماعی در این مناطق دامن می زند.

۶. اعتقاد به جبر و تسلیم در برابر آن

افراد ساکن در این مناطق به دلیل وجود مشکلات مختلف، به مرور زمان امید خود نسبت به تغییر وضعیت را از دست می دهند، انگیزه و آرزویی برای آینده خود ندارند و با تمسک به بحث قضا و قدر، دست از تلاش برمی دارند. در صورتی که با تبیین صحیح موضوع قضا و قدر، باتوجه به سختی هایی که یک فرد حاشیه نشین کشیده است، می تواند رشد بسیار خوبی داشته باشد و به مدارج بالا برسد.

مشکلات مناطق حاشیه نشین

همانطور که بیان شد مناطق حاشیه نشین با مشکلات متعددی رو برو هستند که انواع مشکلات موجود در مناطق حاشیه نشین شامل موارد زیر میباشد.

مشکلات و تهدیدات امنیتی

- ماهواره
- کلیسا و مساجد خانگی
- خانه های خالی به علت
- تعصبات قومی
- تعصبات قومی و قبیله ای
- بد دهنی
- خرافات
- وجود افراد مستعد
- حاشیه امن برای گروه
- های معارض
- حاشیه امن برای گروه
- های معارض
- وجود خانه های فساد
- استعداد جرم خیزی و
- بزه

مسائل فرهنگی

- گرایش به کارهای دینی
- و هیجانی نظیر هیات
- گرایش به فعالیت های
- تربیت بدنی
- فعال نبودن زیر ساخت
- های فرهنگی نظیر
- مسجد
- مسائل سیاسی و سوء
- استفاده های مرتبط با
- آن
- استفاده ابزاری در
- انتخابات
- استفاده ابزاری در رسانه
- های بیگانه

- تشکیل پرونده های متعدد در موضوع حقوق بشر
- اعتیاد (تولید، توزیع و مصرف)
- اتباع خارجی

مشکلات بهداشتی

- نبود بهداشت فردی و اجتماعی و شیوع بیماری ها
- وجود آلاینده های صوتی
- قومیت های مختلف
- طلاق های عاطفی
- افراد بدون هویت و شناسنامه
- کودکان کار

مشکلات آموزشی

- بی سوادى و کم سوادى
- ضعف فضا ها و امکانات آموزشی
- بی بند و باری های اخلاقی
- ضعف نهادهای انتظامی
- نبود فضاهای تفریحی

مشکلات اقتصادی

- فقر
- نبود زیر ساخت های اشتغال
- مشکلات روحی و روانی
- خانواده های بی سرپرست و زنان بد سرپرست

مشکلات اجتماعی

- شغل های نامناسب

- کودکان در معرض اعتیاد
- وجود خانه های فساد
- استعداد جرم خیزی و بزه
- خانه های شب ساخت
- خانه های بدون سند
- نبود زیرساخت های ورزشی و اوقات فراغتی
- نبود زیبایی های بصری شهری
- فرسودگی ساختمان ها
- خانه های کوچک با تراکم بالا
- زمین های وقفی
- زیر ساخت های نامناسب
- تراکم بالا
- شهری (آب، گاز، برق و فاضلاب)
- اصولی شهری (معابر)

مشکلات کالبدی

نقش گروههای جهادی در مناطق حاشیه نشین

گروههای جهادی از جمله تشکل های کارآمدی است که با تجمیع ظرفیت بخش های دولتی و مردمی و همچنین با استفاده از دانش تخصصی در راستای رفع محرومیت ها و مشکلات برنامه ریزی و اقدام می کند. گروههای جهادی می توانند در عرصه های بهداشت و سلامت، علمی و آموزشی، عمران و سازندگی، فرهنگی، کارآفرینی به ایفای نقش بپردازند ..

نکات کاربردی فعالیت در مناطق حاشیه نشین

برنامه ریزی و ملاحظات آن

۱- شناخت منطقه قبل از شروع فعالیت

قبل از حضور در مناطق حاشیه نشین ، لازم است تا مانند سایر مناطق از طریق جمع آوری اطلاعات کتابخانه ای و یا حضور محدود چندنفره و مشاهده حضوری وضعیت و سایر روش های تایید شده موجود برای جمع آوری اطلاعات صحیح از منطقه اقدام لازم صورت گیرد. به هیچ وجه نباید بدون برخورداری از اطلاعات قبلی و به بهانه اینکه در حین کار، شناخت حاصل می شود وارد این مناطق شد. در این خصوص شایسته است که با گروه های فعال در آن منطقه هماهنگی های لازم به عمل بیاید و رابطین محلی مورد اعتماد شناسایی شده و به واسطه اعتماد سازی آنان وارد مناطق شد.

۲- تعیین گستره فعالیت و مخاطب هدف

گستره جغرافیایی کار در مناطق حاشیه نشین را بایستی محله محور قرار داد و از توسعه کار در مدت محدود چند روزه خودداری نمود. در یک محله نیز، محوریت کار با مدرسه و یا مسجد باشد. تا جایی که امکان دارد قبل از حضور در مناطق حاشیه نشین، مخاطب برنامه ها شناسایی شده و با آن ها تعامل شود؛ زیرا پوشش

دادن افراد مختلف که درگیر آسیب های اجتماعی گوناگون هستند، در این بازه زمانی ممکن نبوده و می تواند موجب تهییج هیجانات افراد و در نهایت خارج شدن مدیریت کار از دست گروه جهادی بشود.

۳- شناخت ظرفیت ها و عوامل اختلافات قومی موجود در هر محله و منطقه.

توجه به ترکیب جمعیتی از جهت قومیت های مختلف؛ کارهای صورت گرفته بایستی به گونه ای باشد که حساسیت های قومیتی نسبت به یکدیگر را تحریک نکرده و بلکه بر همبستگی قومیتی بیفزاید. نکته دیگر ارتباط با ساکنین این مناطق بدون پیش فرض و قضاوت نسبت به سطح فرهنگی و برقراری ارتباط دوستانه و برابر با آنهاست که باید مورد توجه قرار گیرد.

۴- بررسی سطح آگاهی های دینی و مهارت های رفتاری در محله

از جمله مهمترین بخش های شناسایی و پیش زمینه های برنامه ریزی، بررسی وضعیت آگاهی های دینی ساکنین مناطق و میزان اهتمام ایشان به این موضوع و همچنین مهارت های رفتاری و تعامل افراد می باشد.

طراحی فعالیت

۵- تقویت روحیه جمع گرایی و باور به توانمندی های مردم برای حل مسائل محله .

از جمله مواردی که باید در فعالیت گروه در مناطق مورد توجه قرار گیرد، انجام فعالیتها با رویکرد جمع گرایی و کار تیمی است، آسیبی که باعث ایجاد تبعات متفاوت و منفی در این مناطق شده است. اما باید توجه داشت که موضوع افزایش مشارکت اجتماعی مردم منطقه باید به صورت یک کار بلند مدت هدف گروه های جهادی قرار گیرد. اما در ابتدای امر نباید انتظار مشارکت بالای مردم را داشت که ممکن است باعث ایجاد احساس سرخوردگی و شکست در گروه کرد. صبر داشتن و باور به توانمندی مردم برای حل مسائل خودشان از وظایف اصلی هر گروه جهادی در این مناطق است.

۶- انجام کارهای ساده و کوچک و در حد توان تیم های جهادی برای جلب اعتماد مردم

از جمله مواردی که باید در طراحی فعالیت در منطقه مورد نظر قرار گیرد، میزان گستردگی فعالیت است. باید دقت شود که در بسیاری از موارد انجام کارهای ساده و کوچک و موفق بسیار می تواند در جلب اعتماد ساکنین مناطق موثر باشد.

۷- آگاه کردن مردم از توانایی ها و ظرفیت های خود و آسیب های مناطق مرفه و برخوردار

از جمله فعالیتهای اساسی در مناطق حاشیه نشین، آگاه کردن مردم این مناطق از توانایی ها و ظرفیت های اهالی و منطقه است که لازم است در طراحی اقدامات مد نظر قرار گیرد. همچنین موضوعی که در این گونه مناطق به چشم می آید آرزو و رویای برخورداری از زندگی افراد و طبقات مرفه جامعه است، لازم است گروه در طی فعالیت خود نسبت به بیان مشکلات و آسیب های مناطق مرفه نیز اقدام کنند تا علاوه بر کمرنگ شدن احساس سرخوردگی باعث تقویت روحیه خود باوری در ساکنین محلات حاشیه نشین شود.

۸- تقویت مساجد و باورهای دینی و تبدیل مساجد به پایگاههای حضور همه گروههای سنی .

وجود پایگاه و محل تجمع و برگزاری برنامه های جمعی مذهبی از جمله نکاتی است که در صورت استفاده کردن از ظرفیت های آن به دلیل نقشی که در افزایش روحیه جمع گرایی و کار گروهی دارد می تواند در ایجاد و تقویت شبکه های اجتماعی و ارتباطات انسانی موثر و مفید باشد. لذا لازم است گروه با تمرکز فعالیت خود در مساجد و محل های مورد قبول اکثریت مردم به تقویت این اماکن و باورهای دینی مردم اقدام نماید.

برنامه های ویژه مخاطبین خاص

۹- مادران به عنوان قشر موثر منطقه

در برنامه ریزی برنامه های گروه در منطقه نیاز است به خانواده و علی الخصوص مادران توجه ویژه شود برای این منظور موارد زیر لازم است مد نظر قرار گیرد:

- برنامه های مداوم و مستمر اوقات فراغت برای خانواده ها بخصوص مادران و دختران؛
- ایجاد فضای همدلی بین مادران و فرزندان؛
- تمرکز بر موضوع خانواده و تحکیم آن در بحث های تربیتی
- فراهم کردن شرایط مناسب و ایجاد انگیزه در افراد برای کسب مهارت
- آموزش رسیدگی به امور منزل و نظافت آن به مادران که باعث در بهبود شرایط بهداشتی، کاهش بیماری ها و ایجاد روحیه ی تلاش می شود

۱۰- کودکان و نوجوانان، نسل آینده مناطق

دومین مخاطب دارای اولویت در مناطق حاشیه نشین کودکان و نوجوانان این مناطق می باشند که ارتباط مداوم و مستمر و ارائه

آموزش های لازم می توان از آسیب های اجتماعی دور نگه داشته شوند. برای این منظور اقدامات زیر می تواند صورت گیرد:

- تقویت حس اعتماد به نفس و عزت نفس در کودکان و نوجوانان

- شناسایی گروههای همسال و تقویت گروههای دوستی سالم برای کودکان و نوجوانان.

- آموزش مهارت های زندگی به کودکان و نوجوانان
- تشکیل تیم های ورزشی و فرهنگی از بین کودکان و نوجوانان

ملاحظات اجرا

۱۱- حضور سنجیده و مفید

سرعت و شدت تحولات روابط اجتماعی و ظهور و بروز آن در سطح مناطق حاشیه نشین بالا است که از جمله مظاهر این امر شلوغی معابر و مجموعه افرادی است که به دلایل مختلف دور هم جمع شده اند و انجام فعالیت های هیجانی در سطح مناطق می باشد. به همین دلیل وجود عنصر خارجی، اگر با تدبیر نباشد، می تواند بر سرعت و شدت تحولات و تغییرات اجتماعی بیافزاید و مدیریت اجتماعی منطقه را مختل نماید. به همین دلیل باید تا حد امکان

لازم است از حضور با جمعیت بالا در سطح مناطق حاشیه نشین خودداری شود.

۱۲- مشخص کردن خطوط قرمز برای اعضای گروه جهادی

از جمله نکات مدیریتی حضور گروه های جهادی در این مناطق، مشخص کردن خطوط قرمز برای اعضای گروه جهادی است. حضور نیافتن در مکان های خاصی که در این مناطق شهره به یک آسیب اجتماعی است، معاشرت نکردن با افراد خاص، کنجکاوی نکردن در خصوص برخی آسیب های اجتماعی و... از جمله این خطوط قرمز است. در خصوص حضور خواهران هم دقت لازم به عمل بیاید که در مکان های خاص از پیش تدبیر شده حضور یافته و در هر مکانی حضور نیابند مگر با هماهنگی قبلی با آقایان و البته با حضور آنان (البته این ها در حد احتیاط است و ذکر این نکات بدین معنا نیست که وضعیت بسیار نابسامانی در این مناطق از جهات مختلف وجود دارد. اتفاقا شاکله کلی جمعیت حاضر در این مناطق، قشر مذهبی هستند اما به هر دلیل برخی از آن ها دچار آسیب های اجتماعی شده اند)

۱۳- رعایت احترام به مردم و پرهیز از هرگونه تمسخر

در ادبیات گفتاری جهادگران با هم و نیز با مردمان حاشیه نشین لازم است دقت به عمل بیاید. به زعم اینکه، مناطق حاشیه نشین با انواع آسیب های اجتماعی روبرو است، حق نداریم به بازگو کردن این آسیب ها و یا فرافکنی در این خصوص اقدام کنیم. به این نکته اساسی دقت شود که آنجایی که ما به عنوان منطقه حاشیه نشین حضور پیدا می کنیم، محل زندگی و تمام امید و آرزوی افرادی است که به هر دلیلی در آنجا جمع شده اند و همین بایستی موجب احترام باشد. بنابراین، بازگو کردن برخی مسائل و دقت نظر بیش از حد در برخی مسائل نظیر مباحث اخلاقی، خانواده و... می تواند بسیار آسیب زا باشد. در بین خود اعضای گروه جهادی نیز نباید حتی به شوخی به بازگو کردن برخی مسائل تا حد امکان پردازیم.

۱۴- کمک به انسجام اجتماعی منطقه

در جهت بهبود هویت و انسجام اجتماعی در مناطق حاشیه نشین موارد زیر لازم است مورد توجه قرار گیرد:

- خدمات ارائه شده در راستای حل مسائل مشترک المنافع باشد، به گونه ای که تمامی افراد محله از آن منتفع بشوند.
- در این خصوص البته ممکن است که خدمت ارائه شده مثلا

فقط به یک خانواده باشد، اما این مسأله خواست محله باشد. این نوع کارها نیز می تواند در زمره کارهای مشترک المنافع باشد.

• تعریف برنامه ها به گونه ای باشد که جایگاه افراد محله در آن به عنوان مشارکت دیده شده و در فرآیند کار نیز، این مسأله مدیریت شود. دقت شود که مشارکت غیر از حضور افراد است. پایه اصلی مشارکت، اعتماد بین افراد است. بنابراین، کارها باید به گونه ای باشد که اعتماد بین افراد را تقویت و بازسازی نماید.

• یکی از کارهایی که می توان در این مدت محدود انجام داد، تشکیل گروه های محلی نظیر تیم های ورزشی، گروه سرود و... با همان رویکرد مشارکت اجتماعی است. این امر می تواند زمینه برای کارهای دیگر باشد. مبادرت به این کار با در نظر گرفتن ملاحظات آن می تواند از جمله کارهای با آسیب کمتر در مدت محدود حضور گروه های جهادی باشد. کسب اطلاعات قبلی نسبت به ملاحظات این کار ضروری خواهد بود.

۱۵- ملاحظات توزیع اقلام و ارزاق

با توجه به اینکه احتمالا بخش قابل توجهی از کارهای تعریف شده، توزیع اقلام و ارزاق باشد، لازم است به نکات زیر توجه شود:

- مدیریت شناسایی افراد، مدیریت توزیع حتما باید با برنامه باشد.
- در توزیع ارزاق و اقلام دقت شود که به دست نیازمند واقعی برسد.
- نحوه توزیع نباید به گونه ای باشد که موجب اختلاف و واگرایی افراد شود.
- مدیریت احساسات و عواطف و نیز هیجانات افراد نیز در این زمینه بسیار مهم است.
- نحوه توزیع باید به گونه ای مدیریت شود که افراد غیرنیازمند مبادرت به دریافت ننموده و اتفاقا ترغیب کنند به اینکه به دست افراد نیازمند برسد و این یعنی بخشی از همان انسجام اجتماعی که در بالا گفته شد.
- صحبت با مردم و به خصوص با معتمدین محلی و انجام توزیع از طریق آنان یکی از شاخه های صحیح توزیع است.

- عدم توزیع اقلام به صورت عمومی جزء خطوط قرمزی است که حتما باید مود توجه باشد.
- در صورت امکان یک یا چند کار مشترک با همفکری و طراحی جمعی طراحی شود و تک تک گروهها مجری آن باشند، این فعالیت هم می تواند بر انسجام کار بیفزاید و هم از آسیب های احتمالی کم کند.

